

Wyrok z dnia 11 grudnia 2006 r.

I PK 133/06

1. Przepis art. 60 pkt 4 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej (Dz.U. z 1999 r. Nr 49, poz. 483 ze zm.) nie miał zastosowania do pracowników służby cywilnej zatrudnionych na podstawie mianowania, do których należało stosować przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 86, poz. 953 ze zm.).

2. Zawiniona utrata uprawnień koniecznych do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku, o której mowa w art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych, może być skutkiem orzeczenia sądu albo decyzji administracyjnej. Podmiotem uprawnionym do stwierdzenia tej utraty nie jest kierownik urzędu zatrudniającego mianowanego urzędnika państwowego.

3. Skazanie wyrokiem karnym za popełnienie przestępstwa umyślnego nie może stanowić podstawy do stwierdzenia wygaśnięcia stosunku pracy mianowanego urzędnika państwowego na podstawie art. 14 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych.

Przewodniczący SSN Roman Kuczyński, Sędziowie SN: Katarzyna Gonera (sprawozdawca), Józef Iwulski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 11 grudnia 2006 r. sprawy z powództwa Stanisława K. przeciwko [...] Urzędowi Skarbowemu w K. o przywrócenie do pracy, na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach z dnia 18 marca 2006 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powód Stanisław K. wniósł o uznanie za bezskuteczne rozwiązania stosunku pracy i przywrócenie go do pracy w pozwanym [...] Urzędzie Skarbowym w K. Uzasadniając swoje żądanie zwrócił uwagę, że skazanie go prawomocnym wyrokiem karnym z 20 marca 2003 r. nie uzasadnia wygaśnięcia stosunku pracy z mocy prawa na podstawie art. 14 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych. Powód zakwestionował podanie przez pozwanego jako podstawy prawnej wygaśnięcia stosunku pracy art. 4 pkt 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej, ponieważ przepis ten odnosi się jedynie do chwili zatrudnienia, a nie zagadnień związanych z ustaniem stosunku pracy członka korpusu służby cywilnej.

Pozwany [...] Urząd Skarbowy w K. wniósł o oddalenie powództwa.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach wyrokiem z 17 czerwca 2004 r. [...] oddalił powództwo. Sąd Rejonowy ustalił, że podstawą zatrudnienia powoda - od 16 czerwca 1991 r. do dnia wygaśnięcia stosunku pracy - był akt mianowania, wobec czego do kwestii rozwiązania stosunku pracy nie miał zastosowania ani art. 41 k.p., ani art. 52 k.p. W tej sytuacji pracodawca prawidłowo wskazał w piśmie z 25 sierpnia 2003 r., że stosunek pracy powoda uległ z mocy prawa rozwiązaniu z jego winy bez wypowiedzenia zgodnie z art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych w związku z art. 4 pkt 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej, który to przepis odnosi się nie tylko do „etapu” kwalifikowania pracowników do zatrudnienia w służbie cywilnej, ale również do „etapu” pozostawania w zatrudnieniu. Sąd Rejonowy stwierdził, że skazanie urzędnika za przestępstwo umyślne mieści się w kategorii pojęciowej „zawinionej utraty uprawnień koniecznych do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku”. Wobec tego uznanie rozwiązania stosunku pracy za bezskuteczne i przywrócenie powoda do pracy byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i w konsekwencji naruszałoby art. 8 k.p., ponieważ zrodziłoby wśród pozostałych pracowników pozwanego przekonanie o tolerowaniu przez urząd bezkarności naganego postępowania urzędnika, a za takie należy uznać popełnienie przez inspektora zatrudnionego w urzędzie skarbowym przestępstwa przeciwko dokumentom.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód, zarzucając naruszenie prawa materialnego, a to art. 14 ust. 1 pkt 3 „w związku z art. 138” ustawy o pracownikach urzędów państwowych, przez zastosowanie tego przepisu do sytuacji faktycznie nie-

objętej jego normą, polegającej na prawomocnym skazaniu urzędnika wyrokiem sądu karnego, oraz art. 4 pkt 3 ustawy o służbie cywilnej, przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że reguluje on kwestie związane z wygaśnięciem stosunku pracy, podczas gdy reguluje on tylko problematykę nawiązania stosunku pracy.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kielcach wyrokiem z 8 marca 2006 r. [...] oddalił apelację powoda. W ocenie Sądu Okręgowego, Sąd pierwszej instancji słusznie przyjął, że rozwiązanie przez [...] Urząd Skarbowy w K. stosunku pracy ze Stanisławem K., zajmującym stanowisko inspektora skarbowego, było prawidłowe i zgodne z obowiązującymi wówczas przepisami prawa. Powód utracił w sposób zawiniony uprawnienia konieczne do wykonywania pracy na zajmowanym przez niego stanowisku w rozumieniu art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych, ponieważ prawomocnym wyrokiem karnym Sądu Rejonowego w Kielcach z 25 czerwca 2002 r. [...], został skazany za przestępstwo przewidziane w art. 270 § 1 k.k. w związku z art. 91 § 1 k.k. Przypisany powodowi czyn zabroniony polegał na tym, że w okresie od 20 maja 1997 r. do 15 października 1999 r. działając w podobny sposób i w krótkich odstępach czasu dokonał podrobienia podpisów na czterdziestu jeden dokumentach podatkowych, które następnie zostały przedłożone do celów podatkowych w [...] Urzędzie Skarbowym w K. W ocenie Sądu drugiej instancji, powyższa okoliczność została słusznie zakwalifikowana przez Sąd Rejonowy jako przesłanka uzasadniająca przyjęcie, że skarżący utracił zdolność do bycia osobą zatrudnioną w służbie cywilnej w rozumieniu art. 4 pkt 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej, skoro został prawomocnie skazany za przestępstwo popełnione umyślnie. Przepis ten nie odnosi się jedynie do etapu kwalifikowania pracowników do zatrudnienia w służbie cywilnej, lecz dotyczy także oceny pracowników w czasie pozostawania w zatrudnieniu. Nie można bowiem odmówić pracodawcy prawa do dokonywania weryfikacji wymagań, które każdy pracownik musiał spełnić w chwili jego zatrudniania, również w czasie trwania zatrudnienia. Odmienne założenie byłoby, zdaniem Sądu Okręgowego, sprzeczne z *ratio legis* tej ustawy, zwłaszcza że art. 4 umieszczony został w rozdziale obejmującym przepisy ogólne, a nie przepisy dotyczące nawiązania stosunku pracy w służbie cywilnej. Gdyby zamiarem ustawodawcy było ograniczenie stosowania art. 4 pkt 3 ustawy o służbie cywilnej do momentu nawiązania stosunku pracy, to przepis ten zostałby umieszczony nie w rozdziale „Przepisy ogólne”, a w rozdziale „Nawiązanie stosunku pracy w służbie cywilnej”.

Zdaniem Sądu drugiej instancji powód utracił w sposób zawiniony uprawnienia konieczne do wykonywania pracy na stanowisku inspektora skarbowego. Sąd nie zgodził się z twierdzeniami skarżącego, zawartymi w apelacji, że uprawnienia, o jakich mówi powyższy przepis, nie dotyczą niekaralności, a jedynie szczególnych uprawnień zawodowych, takich jak np. radcy prawnego czy weterynarza. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że art. 4 ustawy o służbie cywilnej wymienia pięć wymagań, jakie musi spełniać osoba chcąca pracować w służbie cywilnej. Są to: posiadanie obywatelstwa polskiego, korzystanie z pełni praw publicznych, niekaralność za przestępstwo popełnione umyślnie, posiadanie kwalifikacji wymaganych w służbie oraz nieposzlakowana opinia. Zdaniem Sądu Okręgowego, powyższe wymagania łącznie wyczerpują zakres pojęciowy „uprawnień potrzebnych do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku”, co przewiduje art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Oznacza to, że brak którejs z przesłanek wymienionych w tym przepisie stanowi o braku uprawnień do wykonywania takiej pracy. Skoro zatem powód jest osobą prawomocnie skazaną za popełnienie umyślnego czynu zabronionego, to słusznie Sąd Rejonowy ustalił, że utracił on możliwość świadczenia pracy w ramach korpusu służby cywilnej, albowiem w sposób zawiniony utracił uprawnienia konieczne do pracy na zajmowanym uprzednio stanowisku.

Sąd Okręgowy stwierdził również, że uwzględnienie żądania powoda (przywrócenie do pracy), podobnie jak zasądzenie na jego rzecz odszkodowania, byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i w konsekwencji naruszałoby art. 8 k.p. Sformułowana w tym przepisie klauzula zasad współżycia społecznego wyznacza granice, w ramach których dopuszczalne jest korzystanie z praw podmiotowych w stosunkach pracy. Jakkolwiek więc określonymu podmiotowi formalnie przysługuje jakieś prawo w stosunkach pracy, to jednak w konkretnej sytuacji faktycznej może się okazać, że nie istnieje ono w sensie materialnym, ponieważ w danym wypadku jego realizacja oznaczałaby naruszenie (wykroczenie poza granice) zasad współżycia społecznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 17 września 1997 r., I PKN 273/97, OSNAPiUS 1998 nr 13, poz. 394). Uwzględnienie żądania powoda zrodziłoby wśród pozostałych pracowników pozwanego, jak trafnie zauważył Sąd pierwszej instancji, przekonanie o tolerowaniu bezkarności nagannego postępowania skarżącego, za takie bowiem należy uznać zachowanie powoda, które zostało zakwalifikowane jako popełnienie przestępstwa z art. 270 § 1 k.k. w związku z art. 91 § 1 k.k. Powód jako osoba zatrudniona w urzędzie państwowym należał do grupy pracowników, od któ-

rych można wymagać więcej niż od przeciętnego pracownika, a do oceny jego postawy należy stosować ostrzejsze kryteria. Powinien on postępować tak, aby jego działania mogły być wzorem praworządności i prowadziły do pogłębiania zaufania obywateli do państwa i jego organów. Od inspektora skarbowego należy zatem wymagać postawy nienagannej, wręcz wzorcowej. Tylko taka postawa może sprzyjać wiarygodności jego poczynań i autorytetowi niezbędnemu do właściwego pełnienia funkcji. Z tego też względu popełnienie przestępstwa umyślnego przeciwko dokumentom dyskwalifikuje skarżącego do wykonywania pracy w służbie cywilnej. Pracownika służby cywilnej powinna charakteryzować uczciwość, rzetelność oraz odpowiedzialność za własne czyny. Powód swoim zachowaniem naruszył nie tylko obowiązujące prawo, co zostało potwierdzone w wyroku skazującym, ale także honor i etykę pracy urzędnika, co uniemożliwia uwzględnienie jego żądania zgłoszonego w pozwie. Według Sądu drugiej instancji, przywrócenie powoda do pracy albo zasądzenie odszkodowania byłoby sygnałem dla innych osób zatrudnionych u pozwanego, że popełnianie przestępstw - mimo wyraźnych uregulowań zamieszczonych w art. 4 pkt 3 ustawy o służbie cywilnej - jest akceptowaną przez prawo i sądy formą działania.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego wniósł pełnomocnik powoda, zaskarżając wyrok ten w całości. Skarga kasacyjna oparta została na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego przez błędne ich zastosowanie, a mianowicie art. 14 ust. 1 pkt 3 „w związku z art. 138” ustawy o pracownikach urzędów państwowych, przez zastosowanie tego przepisu do sytuacji faktycznie nieobjętej normą tego przepisu, a polegającej na prawomocnym skazaniu powoda wyrokiem sądu karnego, oraz art. 4 pkt 3 ustawy o służbie cywilnej, przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że reguluje on kwestie związane z wygaśnięciem stosunku pracy, podczas gdy reguluje on tylko problematykę nawiązania stosunku pracy. Pełnomocnik powoda podniósł, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, albowiem zaskarżony wyrok w sposób oczywisty narusza przepisy prawa materialnego - art. 14 ust. 1 pkt 1 i pkt 3 ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Naruszenie prawa materialnego jest oczywiste i nie wymaga głębszej analizy; wystarczy ustalenie faktyczne Sądu Okręgowego dotyczące tego, że powód został skazany wyrokiem sądu karnego, zestawić z treścią art. 14 ust. 1 pkt 1 i pkt 3 ustawy o pracownikach urzędów państwowych, by można było stwierdzić, że nie zaszła po stronie powoda żadna utrata uprawnień koniecznych do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku.

Zagadnienie związane ze skazaniem pracownika służby cywilnej wyrokiem sądu karnego i skutkami takiego skazania dla ustania stosunku pracy reguluje inny przepis prawa niż powołany w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Tym przepisem jest art. 14 ust. 1 pkt 1 ustawy o pracownikach urzędów państwowych, jednakże zgodnie z jego treścią tylko skazanie na karę pozbawienia praw publicznych albo prawa wykonywania zawodu powoduje ustanie stosunku pracy urzędnika państwowego poprzez jego rozwiązanie z winy pracownika bez wypowiedzenia. Wadliwe zastosowanie niewłaściwego przepisu prawa do sytuacji faktycznej, w jakiej znalazł się powód, wprowadzie skazany wyrokiem sądu karnego, ale na karę inną niż wymieniona w art. 14 ust. 1 pkt 1 ustawy o pracownikach urzędów państwowych, stanowi o tym, że skarga kasacyjna zarzucająca to naruszenie prawa jest oczywiście uzasadniona.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie. Trafne okazały się zarzuty naruszenia art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 86, poz. 953 ze zm.) oraz art. 4 pkt 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej (Dz.U. z 1999 r. Nr 49, poz. 483 ze zm.). Skarżącemu chodziło prawdopodobnie również o sformułowanie zarzutu naruszenia art. 138 tej ostatniej ustawy, który mylnie oznaczył jako art. 138 ustawy o pracownikach urzędów państwowych.

Kluczowe znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy miało określenie statusu prawnego powoda. Okolicznością faktyczną istotną z tego punktu widzenia jest to, że powód został mianowany 16 czerwca 1991 r. przez Naczelnika Urzędu Skarbowego w K. na stanowisko inspektora, a następnie aktem mianowania z 2 stycznia 1995 r. został mianowany przez Naczelnika [...] Urzędu Skarbowego w K. na stanowisko starszego inspektora. Powód był więc 25 sierpnia 2003 r. mianowanym urzędnikiem państwowym w rozumieniu przepisów ustawy o pracownikach urzędów państwowych.

Służba cywilna została wprowadzona ustawą z dnia 5 lipca 1996 r. o służbie cywilnej (Dz.U. Nr 89, poz. 402 ze zm.), która weszła w życie 1 stycznia 1997 r. We-

dług jej przepisów korpus służby cywilnej tworzyli pracownicy zatrudnieni na podstawie tej ustawy w urzędach w niej określonych. Osoby zatrudnione, tak jak powód, na podstawie mianowania w oparciu o przepisy ustawy o pracownikach urzędów państwowych nie zostały włączone do korpusu służby cywilnej. Według art. 95 tej ustawy, stosunki pracy tych osób miały pozostawać w mocy nie dłużej niż do 31 grudnia 2007 r., chyba że wcześniej w sposób określony w ustawie o pracownikach urzędów państwowych zostałyby rozwiązane lub wygasły. Z dniem 1 stycznia 2008 r. miały one zostać przekształcone w stosunki pracy na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony. Powód nie stał się zatem członkiem korpusu służby cywilnej na podstawie ustawy z 5 lipca 1996 r. o służbie cywilnej. Ustawa z 5 lipca 1996 r. o służbie cywilnej została uchylona przez ustawę z 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej, która weszła w życie 1 lipca 1999 r. Z mocy nowej ustawy w skład korpusu służby cywilnej wchodziły dwie kategorie osób: 1) pracownicy służby cywilnej, zatrudnieni na podstawie umowy o pracę zgodnie z zasadami określonymi w ustawie, 2) urzędnicy służby cywilnej, zatrudnieni na podstawie mianowania zgodnie z zasadami określonymi w ustawie (art. 3). Z dniem wejścia w życie tej ustawy pracownicy zatrudnieni na stanowiskach określonych w jej art. 2 stali się z mocy prawa pracownikami służby cywilnej, z zastrzeżeniem szczególnych postanowień art. 137 ustawy (art. 136 ust. 1). Z kolei urzędnicy służby cywilnej, mianowani na podstawie przepisów ustawy z 5 lipca 1996 r. o służbie cywilnej, stali się z tym dniem urzędnikami służby cywilnej w rozumieniu nowej ustawy (art. 139 ust. 1). Powód nie mógł być zaliczony do kategorii urzędników służby cywilnej w rozumieniu ustawy z 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej, ponieważ nie uzyskał mianowania ani na jej podstawie, ani na podstawie ustawy z 1996 r.

Powód należał natomiast do grona osób, o których stanowił art. 136 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej. Zgodnie z tym przepisem, z dniem wejścia w życie ustawy pracownicy zatrudnieni na stanowiskach określonych w art. 2 stali się z mocy prawa pracownikami służby cywilnej, z zastrzeżeniem art. 137. Powód był zatrudniony na jednym ze stanowisk określonych w art. 2. Jednakże stał się on pracownikiem służby cywilnej „z zastrzeżeniem art. 137”. Przepis art. 137 ust. 1 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej stanowił, że stosunki pracy nawiązane w urzędach, o których mowa w art. 2, przed dniem jej wejścia w życie, na podstawie mianowania na zasadach określonych w ustawie o pracownikach urzędów państwowych, pozostają w mocy nie dłużej niż do 31 grudnia 2003 r., chyba że wcześniej w

sposób określony w tej ustawie zostały przekształcone, rozwiązane lub wygasły. Z dniem 1 stycznia 2004 r. stosunki te miały się przekształcić w stosunki pracy na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony (art. 137 ust. 2). W świetle tego unormowania pracownicy, o których stanowił art. 136 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej, w tym i powód, stali się pracownikami służby cywilnej w rozumieniu art. 3 tej ustawy, jednakże z zastrzeżeniem ich specjalnego statusu polegającego na tym, że do 31 grudnia 2003 r. podstawą ich zatrudnienia miało pozostać mianowanie. Specjalny status, wyróżniający ich korzystnie z grupy pracowników służby cywilnej, o których stanowił art. 136, uzyskali oni także w sferze rozwiązania i wygaśnięcia stosunku pracy. Ustawa z 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej nie regulowała bowiem bliżej zagadnień związanych z rozwiązywaniem stosunku pracy pracowników służby cywilnej. Stąd też w myśl jej art. 7 ust. 1, który odsyłał w sprawach wynikających ze stosunku pracy członka korpusu służby cywilnej, nieuregulowanych w ustawie, do Kodeksu pracy i innych przepisów prawa pracy, do rozwiązania stosunku pracy tej części pracowników stosowało się ogólne przepisy prawa pracy. Jednakże z mocy art. 138 ustawy o służbie cywilnej do pracowników zatrudnionych na podstawie mianowania zgodnie z przepisami ustawy o pracownikach urzędów państwowych stosować należało art. 10 ust. 1a, 1b i 5, art. 13-16 oraz art. 27 ust. 3 ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Oznaczało to objęcie w okresie do 31 grudnia 2003 r., grupy pracowników, do której należał powód, gwarancjami wzmocnionej stabilności stosunku pracy przysługującymi mianowanym urzędnikom państwowym.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że przed rozwiązaniem stosunku pracy (stwierdzeniem jego wygaśnięcia z mocy prawa) powód był pracownikiem służby cywilnej w rozumieniu art. 3 ustawy z 1998 r. o służbie cywilnej, nie był jednak urzędnikiem służby cywilnej w jej rozumieniu. Miał jednak - aż do 31 grudnia 2003 r. - specjalny, przejściowy status, wyrażający się w utrzymaniu mianowania jako podstawy jego stosunku pracy i objęciu go wzmocnioną ochroną stabilności zatrudnienia przewidzianą w przepisach o rozwiązaniu stosunku pracy z mianowanymi urzędnikami państwowymi, zawartych w ustawie o pracownikach urzędów państwowych.

Na podstawie art. 138 ust. 1 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej powód był zatem objęty przepisami ustawy o urzędnikach państwowych w zakresie rozwiązania i wygaśnięcia stosunku pracy. Rozwiązanie stosunku pracy mianowanego urzędnika państwowego z winy pracownika bez wypowiedzenia reguluje art. 14 ust. 1 ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Zgodnie z tym przepisem, sto-

sunek pracy z urzędnikiem państwowym mianowanym ulega z mocy prawa rozwiązaniu z jego winy bez wypowiedzenia, w razie prawomocnego skazania na karę pozbawienia praw publicznych albo prawa wykonywania zawodu (pkt 1), prawomocnego ukarania karą dyscyplinarną wydalenia z pracy w urzędzie (pkt 2) lub zawinionej utraty uprawnień koniecznych do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku (pkt 3). Z treści tej regulacji prawnej wynika, że żadna ze wskazanych w niej przesłanek rozwiązania stosunku pracy bez wypowiedzenia nie mogła mieć zastosowania do powoda. W szczególności nie skazano go na karę pozbawienia praw publicznych albo prawa wykonywania zawodu, nie orzeczono wobec niego kary dyscyplinarnej wydalenia z pracy w urzędzie, ani też nie nastąpiła zawiniona przez niego utrata uprawnień koniecznych do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku (starszego inspektora w urzędzie skarbowym). Samo prawomocne skazanie za przestępstwo umyślne nie może być utożsamiane - jak to uczynił Sąd Okręgowy - z zawinioną przez pracownika utratą uprawnień koniecznych do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku. Brak jest jakichkolwiek podstaw do takiego rozumienia art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Regulacja podstaw rozwiązania stosunku pracy mianowanego urzędnika państwowego zawarta w art. 13-16 ustawy o pracownikach urzędów państwowych jest kompletna (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 19 kwietnia 1984 r., II SA 451/84, ONSA 1984 nr 1, poz. 43). Nie było zatem, wbrew odmiennemu pogładowi Sądu Okręgowego, możliwości zastosowania w tym zakresie art. 4 pkt 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej jako podstawy do stwierdzenia, że nastąpiła zawiniona przez powoda utrata uprawnień koniecznych do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku.

Pismem z 25 sierpnia 2003 r. pozwany zawiadomił powoda, że z tym dniem - zgodnie z treścią art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy z 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych w związku z art. 4 pkt 3 i art. 138 ust. 1 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej - ulega z mocy prawa rozwiązaniu jego stosunek pracy z uwagi na zawinioną utratę uprawnień koniecznych do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku. Pozwany pracodawca twierdził w toku postępowania sądowego, że zawiniona utrata przez powoda uprawnień koniecznych do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku polegała na prawomocnym skazaniu powoda za przestępstwo umyślne. Sąd Okręgowy podzielił ten pogląd prawny. Zasadniczą kwestią w rozpoznawanej sprawie było zatem ustalenie i ocena, czy pozwany pracodawca mógł stwierdzić wygaśnięcie z mocy prawa (rozwiązanie z mocy prawa) stosunku pracy

powoda w oparciu o podane w piśmie z 25 sierpnia 2003 r. przepisy, czy też stwierdzenie wygaśnięcia z mocy prawa stosunku pracy odbyło się bez podstawy prawnej.

Zgodnie z art. 4 pkt 3 ustawy z 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej, w służbie cywilnej mogła być zatrudniona osoba, która nie była karana za przestępstwo popełnione umyślnie. *A contrario*, w służbie cywilnej nie mogła być zatrudniona osoba, która była karana za przestępstwo popełnione umyślnie. Przepis art. 4 ustawy o służbie cywilnej określał warunki, jakim musiała odpowiadać osoba, żeby mogła być zatrudniona w służbie cywilnej (zarówno na stanowisku urzędniczym, jak i innym). Katalog tych warunków był wyczerpujący. Od kandydata do służby cywilnej nie można było wymagać spełnienia innych jeszcze warunków niż wymienione w art. 4 ustawy o służbie cywilnej, jednocześnie wypełnienie określonych w tym przepisie warunków było konieczne i niezbędne do dopuszczenia danej osoby do zatrudnienia w służbie cywilnej. Omawiany przepis dotyczył jedynie samego zatrudnienia w służbie cywilnej, co wynikało z jego dosłownej treści oraz ułożenia wśród innych przepisów ustawy o służbie cywilnej, nie dotyczył natomiast rozwiązania stosunku pracy z urzędnikiem służby cywilnej. Wymaganie niekaralności za przestępstwo popełnione z winy umyślnej oznaczało, że w służbie cywilnej nie mogła być zatrudniona osoba, która poniosła odpowiedzialność karną (została skazana) za popełnienie przestępstwa z winy umyślnej. Niekaralność jako warunek zatrudnienia w służbie cywilnej należało oceniać w chwili zatrudnienia. Wygaśnięcia stosunku pracy urzędnika służby cywilnej w związku ze skazaniem w czasie pozostawania w stosunku zatrudnienia w tym charakterze nie dotyczył art. 4 pkt 3, lecz art. 60 pkt 4 ustawy o służbie cywilnej. Zgodnie z tym ostatnim przepisem, stosunek pracy urzędnika służby cywilnej wygasał w razie prawomocnego skazania za przestępstwo popełnione umyślnie. Jeżeli urzędnik służby cywilnej został skazany prawomocnie za popełnienie przestępstwa umyślnego, podstawę wygaśnięcia z mocy prawa stosunku jego zatrudnienia stanowił art. 60 pkt 4, a nie art. 4 pkt 3 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej. Treść art. 60 pkt 4 ustawy o służbie cywilnej pozwalała na sformułowanie wniosku, że art. 4 pkt 3 tej ustawy dotyczył jedynie samego nawiązania stosunku pracy w służbie cywilnej, a nie rozwiązania tego stosunku.

Zastosowanie do powoda art. 60 pkt 4 ustawy o służbie cywilnej nie było możliwe. Przepis ten stanowił, że stosunek pracy urzędnika służby cywilnej wygasa w razie prawomocnego skazania za przestępstwo popełnione umyślnie. Nie było możliwe zastosowanie tego przepisu do powoda nie dlatego, że sam pracodawca nie

stwierdził wygaśnięcia stosunku pracy powoda na tej podstawie prawnej, ale przede wszystkim dlatego, że sposoby rozwiązania stosunku pracy z mianowanymi urzędnikami państwowymi zostały wyczerpująco uregulowane w ustawie o pracownikach urzędów państwowych, brak było zatem podstaw do sięgania w tym zakresie do art. 60 pkt 4 ustawy o służbie cywilnej. Wniosku o ewentualnym wygaśnięciu stosunku pracy powoda na podstawie art. 60 pkt 4 ustawy o służbie cywilnej (w związku z prawomocnym skazaniem za przestępstwo popełnione umyślnie) nie można wyprowadzić z art. 14 ust. 4 ustawy o pracownikach urzędów państwowych, zgodnie z którym stosunek pracy z urzędnikiem państwowym mianowanym wygasa w wypadkach określonych w Kodeksie pracy oraz przepisach szczególnych. Ustawa z 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej nie stanowi „przepisów szczególnych” w stosunku do ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Ponadto, powód nie był urzędnikiem służby cywilnej w rozumieniu ustawy z 18 grudnia 1998 r., a tylko takiego kręgu pracowników dotyczył art. 60 tej ustawy. Poza tym trudno przyjąć, że ustawa ta odsyłała do samej siebie w tak określony sposób (art. 138 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej do art. 14 ust. 4 ustawy o pracownikach urzędów państwowych, a ten z kolei do art. 60 pkt 4 ustawy o służbie cywilnej). Przyjęcie, że do sytuacji powoda mógłby mieć zastosowanie art. 60 pkt 4 ustawy o służbie cywilnej, kłóciłoby się z logiką i celem regulacji zawartej w art. 137 i 138 tej ustawy, które zmierzały do zapewnienia przez okres przejściowy pracownikom służby cywilnej mianowanym na podstawie ustawy o pracownikach urzędów państwowych wzmożonej stabilności zatrudnienia na zasadach dotąd tych pracowników obowiązujących. W wyroku z 18 grudnia 2003 r., I PK 157/03 (OSNP 2004 nr 22, poz. 383), Sąd Najwyższy przyjął, że art. 60 pkt 4 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o służbie cywilnej nie ma zastosowania do pracowników służby cywilnej zatrudnionych na podstawie mianowania, do których stosuje się przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych. Pogląd ten należy w pełni podzielić. Sam pracodawca dostrzegł, że nie jest możliwe stwierdzenie wygaśnięcia stosunku pracy powoda na podstawie art. 14 ust. 4 ustawy o pracownikach urzędów państwowych, skoro w piśmie z 25 sierpnia 2003 r. wskazał zupełnie inną podstawę wygaśnięcia tego stosunku.

Zawiniona utrata uprawnień koniecznych do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku, o której mowa w art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy o pracownikach urzędów państwowych, może być skutkiem orzeczenia sądu (np. orzeczenia zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych lub pojazdów mechanicznych określo-

nego rodzaju - art. 42 k.k.) albo decyzji administracyjnej. W żadnym razie podmiotem uprawnionym do stwierdzenia utraty uprawnień nie jest kierownik urzędu zatrudniającego mianowanego urzędnika państwowego. Przesłanka rozwiązania z mocy prawa bez wypowiedzenia z winy urzędnika stosunku pracy z urzędnikiem państwowym mianowanym w postaci zawinionej utraty uprawnień koniecznych do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku ukształtowana jest w sposób analogiczny do przyjętej w art. 52 § 1 pkt 3 k.p. Utrata uprawnień koniecznych do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku może być podstawą rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia wówczas, gdy pracownik zostanie pozbawiony tych uprawnień z własnej winy, na skutek naruszenia obowiązków pracowniczych, dopuszczenia się wykroczenia lub przestępstwa. Decyduje przy tym nie sam czyn zawiniony przez pracownika (na przykład popełnienie przestępstwa z winy umyślnej), lecz stwierdzenie jego skutków w sferze uprawnień zawodowych (por. wyrok Sądu Najwyższego z 26 października 1984 r., I PRN 142/84, OSNCP 1985 nr 7, poz. 99). Utrata uprawnień koniecznych do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku (art. 52 § 1 pkt 3 k.p.) stanowi niezależną przyczynę uzasadniającą rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia w stosunku do przyczyny polegającej na popełnieniu przez pracownika w czasie trwania umowy o pracę przestępstwa, które uniemożliwia dalsze zatrudnianie go na zajmowanym stanowisku, jeżeli przestępstwo jest oczywiste lub zostało stwierdzone prawomocnym wyrokiem (art. 52 § 1 pkt 2 k.p. -por. podobny pogląd, dotyczący zbiegu przesłanek rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika określonych w art. 52 § 1 pkt 1 i pkt 3 k.p., zawarty w wyroku Sądu Najwyższego z 17 listopada 1997 r., I PKN 361/97, OSNAPiUS 1998 nr 17, poz. 503). Nie jest w związku z tym możliwe przyjęcie, że samo skazanie wyrokiem karnym za popełnienie przestępstwa umyślnego może stanowić podstawę do stwierdzenia wygaśnięcia stosunku pracy mianowanego urzędnika państwowego na podstawie art. 14 ustawy o pracownikach urzędów państwowych. Niekaralność urzędnika państwowego za przestępstwo umyślne nie może być rozważana w kategoriach posiadania uprawnienia koniecznego do wykonywania pracy na zajmowanym stanowisku, a prawomocne skazanie za popełnienie przestępstwa umyślnego nie może być traktowane jako równoznaczne z zawinioną utratą tych uprawnień. Przepis art. 14 ustawy o pracownikach urzędów państwowych wyczerpująco określa sytuacje, w których skazujący wyrok sądu karnego odnosi bezpośredni skutek w postaci rozwiązania z mocy prawa bez wypowiedzenia z winy mianowanego urzędnika państwowe-

go jego stosunku pracy. Ma to miejsce wyłącznie w przypadku prawomocnego skazania na karę pozbawienia praw publicznych albo prawa wykonywania zawodu (art. 14 ust. 1 pkt 1 ustawy). Zawiniona utrata uprawnień koniecznych do zajmowania określonego stanowiska (art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy) to utrata szczególnych uprawnień zawodowych, które wymagane są na niektórych stanowiskach urzędniczych (np. szczególnych kwalifikacji zawodowych, określonego rodzaju wykształcenia, umiejętności potwierdzonych stosownymi uprawnieniami), a nie utrata przymiotu niekaralności. Słusznie podniósł w uzasadnieniu skargi kasacyjnej pełnomocnik skarżącego, że odwołanie się przez Sąd Okręgowy do wykładni celowościowej (z powołaniem się na *ratio legis* ustawy o służbie cywilnej) doprowadziło do błędnej wykładni art. 4 pkt 3 ustawy o służbie cywilnej. Odwołanie się do wykładni celowościowej jest zawodne, jeżeli odmienne wnioski wynikają z innych rodzajów wykładni, zwłaszcza wykładni językowej i systemowej.

Rozwiązanie stosunku pracy z powodem (przez stwierdzenie wygaśnięcia stosunku pracy) nastąpiło zatem z naruszeniem obowiązujących przepisów.

Na koniec należy zwrócić uwagę, że zgodnie z art. 67 k.p., w razie naruszenia przez pracodawcę przepisów regulujących wygaśnięcie umowy o pracę, w zakresie roszczeń stosuje się odpowiednio przepisy oddziału 6, regulującego uprawnienia pracownika w razie niezgodnego z prawem rozwiązania przez pracodawcę umowy o pracę bez wypowiedzenia (art. 56 - 61 k.p.). Oznacza to możliwość zasądzenia odszkodowania w miejsce przywrócenia do pracy, gdyby przywrócenie do pracy okazało się niemożliwe lub niecelowe (art. 56 § 2 w związku z art. 45 § 2 k.p.).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

=====